

SAVUNMA PLANLAMASINDA BELİRSİZLİK VE BELİRSİZLİKLE BAŞA ÇIKMADA ESNEK YAKLAŞIMLAR

**Cem Harun MEYDAN¹
Akif DEMİREL²**

ÖZET

Savunma planlamasındaki en önemli faktör tehdidin kimden ve/veya nereden geleceğinin belirlenmesidir. Ancak günümüzdeki istikrar ve güvenlik ortamında meydana gelen değişiklikler tehdidi belirsiz hâle getirmiştir. Belirsizlik savunma planlamasının yapısını değiştirmekte ve planlamada esnek düşünmeyi beraberinde getirmektedir. Esneklik, belirsizliğin getirdiği olumsuzlukları gidermek için bir yöntemdir. Bu bağlamda, belirsiz ortamında senaryolar oluşturulmakta ve buna yönelik savunma planlaması geliştirilmektedir. Coğrafik açıdan Orta Doğu, Balkanlar ve Kafkaslar gibi istikrarsızlığın hat safhada olduğu bir bölgede bulunan Türkiye, bu belirsizlikten en çok etkilenen ülkelerin başında gelmektedir. Bu çalışmada bu belirsizlik ortamında savunma planlamasının en etkin şekilde yapılmasını sağlayacak yaklaşımlar tartışılmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Savunma Planlaması, Belirsizlik, Esneklik, Senaryo Uzayı

UNCERTAINTY AND FLEXIBLE APPROACHES IN DEFENSE PLANNING

ABSTRACT

The most important factor in defense planning is to identify the threat and whom or where the threat comes from. The current changes in stability and security environment makes the threat much more uncertain. Uncertainty changes the structure of the defense planning and brings the flexibility with itself. Flexibility is a method to resolve the problems that have come with uncertainty. In this context, scenarios are being developed and defense planning is shaped according to those scenarios. Turkey, surrounded by Balkans, Middle East and Caucasus, is one of the most influenced countries from this uncertain environment. In this article, the approaches to effective defense planning in this uncertainty environment is discussed.

Keywords: Defense Planning, Uncertainty, Flexibility, Scenario Space

1. GİRİŞ

Sürekli değişen dünyada belirsizlikten kaçınmanın nerdeyse imkânsız olması ve belirsizliğin dünyadaki baskın özellik olması planlama

¹ Dr.P.Bnb., KHO Dekanlığı, Öğretim Elemanı, cmeydan@kho.edu.tr

² Tnk. Bnb., KHO, Savunma Bilimleri Enstitüsü, Doktora Öğrencisi, demirel99@yahoo.com

MEYDAN-DEMİREL

yapmayı oldukça güçleştirmektedir. Belirsizlikler, azaltılması gayretiyle, teşhis edilmeye ve tanımlanmaya çalışılmakta (Davis, 1994: 140) ve böylece iyi kararlara ulaşmak hedeflenmektedir. Belirsizlikler, bir karar vermek için bir araya getirilecek bilginin kısıtlı olmasına neden olmakta ve yetersiz bilgi ile verilmiş karar, istenmeyen ve beklenmedik sonuçlar doğurabilmektedir. Bu sebeple karar verilecek ortamdaki belirsizliğin seviyesi karar verici için önemli bir faktördür. Belirsizlik ne kadar az olursa planlama ve kararlar o kadar iyi olacaktır. Bu durum belirsizliğin mümkün olduğunca azaltılmaya çalışmasını beraberinde getirmektedir. Ancak, belirsizliği azaltmak mümkünken sifıra indirmek pek de mümkün değildir. Bu durum ise alternatif kararları, başka bir deyişle esnek planlama yapmayı beraberinde getirmektedir.

Savunma planlamasının dayandığı ortamda belirsizlik ile ilgili en önemli faktör, gelecek tehdidin kimden ve/veya nereden geleceğidir (Davis, 1994: 140). Tüm tehditler ve tehditler ile ilgili tüm bilgilerin bilinebilmesi, oluşturulacak kuvvet yapısı ve silahlanma düzeyinin muhtemel bir savaşta galip gelecek kadar olmasını sağlayabilir. Bu sayede, aynı zamanda, savunmaya ülke kaynaklarından gereğinden fazla kaynak ayrılması da engellenebilir. Başka bir deyişle, bilinen bir tehdide karşı alınacak tedbir belirlenebilir. Soğuk savaş döneminde ABD'nin ve SSCB'nin savunma planlamaları buna bir örnek olarak gösterilebilir. Belirsizlik seviyesinin az olan bu dönemde savunma planlaması, tehdit tabanlı olarak oluşturulmuş ve bu planlama şekli, az olan belirsizliği karşılamak için yeterli görülmüştür.

Soğuk Savaş dönemi sonrası ve özellikle 11 Eylül sonrasında ise, güvenlik algılamalarında ve tehdit değerlendirilmelerinde önemli değişiklikler olmuş (Tuncel, 2005: 5), belirsizlikler artmış ve artan belirsizlikler savunma planlamasında yeni stratejilerin ortaya çıkmasına neden olmuştur. Yeni planlama stratejileri belirsizliğe dayalı bilgi eksikliğinin kapatılmak istenmesinden kaynaklanmaktadır. Zira artık tehdidin kimden ya da nereden gelebileceği net olarak ortaya konamamaktadır.

Bu çerçevede, bu çalışmada küresel gelişmelerle birlikte ortaya çıkan belirsizlik ele alınarak, belirsizliğin ortaya çıkardığı olumsuz durumu gidermeye çalışan esnek savunma planlama yaklaşımı incelenmektedir.

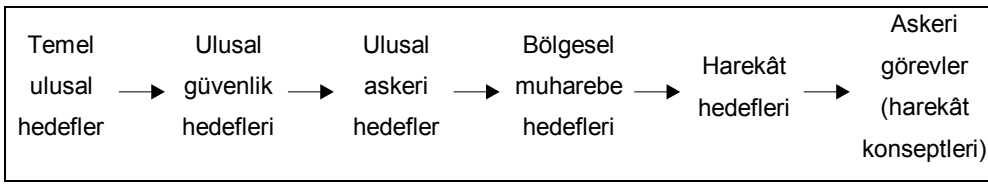
2. BELİRSİZLİK VE SAVUNMA PLANLAMASI

Savunma planlaması, bir devletin savunma politikasının belirlenmesi, uluslararası veya ulusal çaptaki askeri mevcudiyet vasıtasıyla,

MEYDAN-DEMİREL

belirlenen hedeflere ulaşılması, savunma kaynaklarının dağıtımı ve ulusal kurumlar arasındaki işbirliği sisteminin geliştirilmesi sürecidir (Maior ve Matei, 2003:60-61'den aktaran Öztürk, 2005).

Savunma planlama süreci bir amaçlar hiyerarşisini takip eder. Bu hiyerarşi temel ulusal hedeflerden, bir askeri birliğin yapacağı harekâta kadar uzanır. Bu hiyerarşi aşağıdaki şekilde (Şekil-1) gösterilmiştir.

Şekil-1. Amaçlar hiyerarşisi (Davis, 1994: 69)

Yukarıda da ifade edildiği gibi, Soğuk Savaş'ın sona ermesi ile birlikte başta tehdidin nereden, ne zaman ve ne şekilde geleceği olmak üzere temel nitelikte pek çok belirsizlik, savunma planlama faaliyetlerini güçleştirmiştir (Öztürk, 2005). Savunma planlamasını güçleştirmekte olan mevcut belirsizlikler şunlardan kaynaklanabilir (Davis, 1994: 141'den uyarlanmıştır):

a. Hâlihazır tehditlerin içindeki belirsizlikler: Klasik anlamdaki askerî tehdidin yerini terörizm, mikro milliyetçilik, kitle imha silahlarının kontrolsüz olarak yayılması, çevre sorunları, radikal dinî akımlar, organize suçlar, yasa dışı göç sorunu ve uyuşturucu kaçakçılığı gibi çok yönlü risklere ve en önemli özelliği farklılık ve üstünlük olan asimetrik tehditlere bırakması (MSB, 2004), savunma planlamasının önünde (I) hâlihazır potansiyel hasımlar (düşman ve tehdit net değildir, çatışma yeri net değildir), (II) bölgesel karışıklıklar, (III) terörizm, (IV) uyuşturucu kaynaklı problemler (v) ekonomik sosyal politik krizler, (VI) hassas bilgiye olan bağımlılık ve (VII) yeni ortaya çıkabilecek hasımlar boyutlarında engel oluşturmaktadır.

b. Muhtemel şoklar: Muhtemel şoklar, beklenmeyen ve genel olarak hazırlık seviyesinin pek olmadığı durumlar olarak tanımlanabilir.

c. Savunmaya ayrılacak kaynakların miktarı: Miktar değişikliği gösterebilmekte, azaltılması hedeflenmektedir.

ç. Kullanılacak teknoloji: Teknolojinin gelişmesi ile birlikte savunmada kullanılacak teknolojinin de değişim göstermesi beklenmekte ancak teknolojik gelişmeler önceden pek tahmin edilememektedir.

MEYDAN-DEMİREL

Sıralanan belirsizliklerin savunma planlamasını güçleştirmesi (Ochmanek ve Hosmer, 1997), harekâtın belirsizlik altında karar verme ve uygulamaya dayanmasını beraberinde getirmiştir (Gompert, 2003: 2). Bu sebeple, savunma planlaması sırasında belirsizlik mümkün olduğunca en aza indirilmeye çalışılmakta, ancak belirsizliğin olması engellenememektedir. Belirsizliğin en aza indirgenebilmesi için belirsizlik kaynaklarının ve muhtemel şok olabilecek belirsizliklerin iyi tahlil edilmesi ve bu sayede azalmış belirsizliklerle savunma planlamasının en iyiye yaklaşması hedeflenmektedir.

Bu hedefin gerçekleştirilmesi belirli yöntemler kullanılarak sağlanmaya çalışılmaktadır. Belirsizlikleri ortadan kaldırmak için paralel programlama yapılması, en kötü durumun düşünülerek ona göre planlama yapılması, eğilim tahminleri ile geleceğin tahmin edilmeye çalışılması, varsayım dayalı planlama yapılması, strateji ve vizyonun iyi tespit edilmesi (Builder ve Dewar 1994), Delfi tekniği kullanılması ve çapraz etki analizleri yapılması (Öztürk, 2005), planlamanın esnek ve uyumlu yapılması, ortamı istenildiği gibi şekillendirme ve muhtemel durumları içine alan senaryo uzayı oluşturma yöntemleri etkili olan yaklaşımlar olarak sıralanabilir. Belirsizlik altında savunma planlaması yöntemleri kullanılarak belirsizliğin ortaya çıkardığı olumsuzluklardan etkilenilmemeye çalışılmaktadır. Bunun için planlamada her zaman önemli olan “Doğru olan ne?” sorusu cevaplandırılmaya çalışılmaktadır. Bu sorunun cevaplanması ve savunma planlamasında belirsizlikten kaynaklanan endişe yükünü azaltmada planlamacılara yardımcı olacak yedi ilkeden söz edilmektedir (Gray, 1991). Bu ilkeler aşağıda sıralanmaktadır:

a. Gerçeklerle yüzleşilmeli, geleceğin tüm detayıyla bilinmeyeceği kabul edilmelidir. Zira geleceğin detaylı biçimde bilinmiyor olması, planlama için bir problem ya da zayıflık değildir. Önemli olan, yoğun belirsizlikler karşısında akıllı ve gerçekçi bir biçimde planlama yapabilmektir. Güvenlik konusunda bilinenler de bilinmeyenler kadar önemlidir. Planlama öncesinde “bilinenler” ve “bilinmeyenler” olarak iki liste yapmak yararlı olacaktır.

b. Ulusal coğrafya ve modern teknolojideki gelişmeler göz önünde bulundurularak jeostratejik öncelikler belirlenmelidir. Jeostratejik önceliklerin belirlenmesi bir tercih meselesi değildir.

c. Uzun dönemin, birbiri ardınca gelen kısa dönemlerden oluştuğu gerçeği unutulmamalıdır. Bu yönüyle “bugün ve gelecek dengesi”nin doğru şekilde kurulması gerekliliği, planlamacıları bekleyen en büyük handikaplardan biri olmayı sürdürecektir. Dünya giderek daha tehlikeli bir yer olmaktadır. Bu nedenle geleceği şekillendirme zamanı gelmiştir.

MEYDAN-DEMİREL

ç. Değişen koşullara uyum sağlayabilecek ölçüde esneklik kazanılmalı ve korunmalıdır. Esnekliğin; açık görüşlülük, doktrinel üstünlük, yapısal elastikiyet, zaman ve maliyet gibi pek çok bileşeni bulunduğu göz ardı edilmemelidir.

d. Geçmişten ders alınmalı, yaşanan benzer nitelikteki problemler ve fırsatların yeniden ortaya çıkabileceği unutulmamalıdır. Benzer durumlarda geçmişte yapılan hatalar tekrarlanmamalıdır. Tarih, her zaman, almasını bilenler için büyük dersler içerir. Toplumlar, ancak ve ancak geçmişin izlerini sürerek bugünü anlayabilir ve bu sayede geleceği de tahayyül edebilirler. Yoksa tarihi değiştirmek şöyle dursun seyirci olarak kalacakları dahi şüphelidir.

e. Az veya çok her ülkenin silahlı kuvvetleri hizmet ettiği toplum ve politik sistemin aynası olduğu gerçeği ile ülkenin güçlü ve zayıf yönleri bilinmeli ve güçlü tarafları ön plana çıkartılmalıdır.

f. Hâlihazırda geçerli olan savunma yapısının nitelikleri, 30-40 yıllık bir geçmişe sahip inanç ve varsayımların ürünü olduğundan, değişen ve gelişen koşullar ışığında varsayımlar yeniden gözden geçirilmelidir. Savunma Politikası günlük olaylara dayalı anlık yargılarla yapılamayacak kadar önemlidir.

Yukarıda ifade edilen ilkeler belirsizliği giderme konusunda yardımcı olsa da, planlamanın esnek olmasının temel ilke olması gerektiği ve bu noktada planlamada esnekliğin ön plana çıktığı değerlendirilmektedir. Esnek planlama değişebilir olması yönüyle gelen bilgilere dayalı olarak her zaman geliştirilebilir veya değiştirilebilir niteliktedir. Bu nedenle belirsizliğin yüksek olduğu durumlarda esnek planlama yaklaşımına başvurulmaktadır.

3. ESNEKLİK KAVRAMI

Esneklik kavramının temelinde geleceğin önceden tümüyle kestirilemeyeceği, önemli olanın ve ihtiyaç duyulanın değişen koşullara esnek bir şekilde cevap verme kapasitesi olduğu gerçeği vardır. Bu tür planlama kestirilemeyen gelişmelere ve değişimlere karşı da hızlı ve zamanında tepki vermeyi sağlamaktadır. Yani katı bir planlama beraberinde birtakım tehlikeleri ve göze alınamayacak maliyetleri beraberinde getirirken, esnek planlama yapmak, planlar üzerinde devamlı bir kontrolü sağlayarak gerektiğinde değişikliklere yönelmek esneklik ilkesini doğurmaktadır.

Soğuk Savaş döneminin belirgin doğası, yerini belirsizliklerle dolu bir ortama bırakmış ve iki kutuplu yapının dağılması ile birlikte, güvenlik literatürüne “alışılmadık” tehdit ve riskler girmeye başlamıştır (Öztürk,

MEYDAN-DEMİREL

2005). Soğuk Savaş sonrası dönemde, bölgesel silahlı çatışmalar ve kitle imha silahlarının dengesizlik yaratacak bir biçimde yayılması küresel ve bölgesel güvenlik için somut bir tehdit hâline gelmiştir. Diğer bir ifade ile Soğuk Savaşın sona ermesi, dünyada silahlı çatışmalara, risk ve tehditlere son vermemiş, aksine uluslararası toplumun küçük çaplı iç karışıklıklardan, bölgesel savaflara kadar bir dizi uyuşmazlıkla karşı karşıya kalmasına sebep olmuştur. Bu nedenle, soğuk savaş sonrası dönem, tam bir belirsizlik ile karakterize edilmektedir. Bilhassa askerlerin üzerinde en fazla düşündükleri kavramlar olan düşman ve tehdit değerlendirmeleri; bilinmeyen ve öngörülemeyen bir geleceğin baskısı altına girmiştir. Ancak, savunma planlamasında tehdit tanımlaması yapılmak durumundadır. Tehdit tanımlamasının yapılabilmesinin güçleşmesi sonucunda eski tehdit temelli planlama yerini belirsizlik temelli planlamaya bırakmış, neredeyse haftalık bazda belirsizliğe karşı plan yapılmaya başlanmıştır (Gray, 1991). Tüm bu gelişmeler, sivil ve askeri planlamalarda yeni yaklaşım arayışlarına yol açmış ve bu arada esneklik ön plana çıkmaya başlamıştır (Korkmazıyrek, Öztürk ve Basım, 2006: 764).

Esnek planlamanın önem kazanmasının nedeni, iki kutuplu dengenin sona ermesine karşılık ortaya çıkan istikrarsızlık ve belirsizlik ortamında tehdit ve risklerin yeterli hazırlığın yapılmasına imkân vermeyecek ölçüde çabuk ortaya çıkabilmesidir.

Bu tehdit ve riskler, uluslararası güvenliği etkileyen çok boyutlu, çok yönlü, öngörülmesi güç ve sınır tanımayan, başta terörizm olmak üzere; kökten dincilik, mikro milliyetçilik, yasa dışı göç, organize suçlar, uyuşturucu ve silah kaçakçılığı, kitle imha silahlarının kontrolsüz olarak yayılması gibi savaş dışı araçlar kullanılarak yapılan saldırılar şeklinde tanımlanmaktadır (MSB, 2004). Bu durum çok boyutlu ve öngörülmesi zor belirsizlikler içeren yeni bir tehdit ortamı yaratmaktadır.

Bu nedenle, pek çok ülke yukarıda açıklanmaya çalışılan belirsizlik ve tehdit algılamalarına göre Ulusal Güvenlik Politikalarını tekrar gözden geçirmiş ve ordularını bu çerçevede yeniden yapılandırmış ve yapılandırmaya devam etmektedirler (Demirel vd., 2008).

Esnek savunma planlaması konusunda birbirinden farklı birkaç yaklaşım bulunmasına karşın portföy yönetimi yaklaşımı bunların arasında önemli bir yer tutmaktadır (Davis vd., 1996). Savunma planlamasında sınırsız esnekliği açık çeke benzeterek imkansızlığını vurgulayan portföy yaklaşımı, planlamanın hedeflerle başlamasının gerekliliğini ifade etmektedir. Bu hedefler ise (Davis vd., 1996):

MEYDAN-DEMİREL

- Harekât esnekliği,
- Güvenlik ortamını şekillendirmek,
- Stratejik esneklik olarak sıralanmaktadır.

Harekât esnekliği, geniş bir yelpazedeki senaryolar için her zaman yeterli olacak güçlü bir kuvvet yapısını ifade etmektedir. Bu kuvvet yapısı ise ancak senaryoların gerektirdiği kabiliyetlere sahip olmakla gerçekleştirilebilir. Harekât esnekliği daha ziyade kısa vadedeki esnekliği ifade etmektedir.

Ortamı istenilen şekilde şekillendirmek de belirsizlikten kurtulmanın bir yolu olarak esnek planlamanın hedeflerinden biri olarak görülmektedir. Güvenlik ortamının şekillendirilmesinde esas; muhtemel bir kriz/çatışma öncesinde siyasi ve askeri durum üstünlüğünü sağlamaktır. Bu sayede planlar geleceğe uydurulmak yerine gelecekte planların yapılacağı ortam şekillendirilmek üzere planlama yapılır.

Stratejik esneklik ise, güvenlik ortamındaki eğilimlerin ve olayların dikte ettirdiği gibi zamana bağlı olarak kuvvet yapısını değiştirebilme kapasitesidir. Stratejik esneklik uzun dönemli esnekliği ifade etmektedir. Stratejik esneklik değişebilecek tehdit algılamalarına göre kuvvet yapısının alması gereken durumları gerçekleştirilebilme kapasitesidir.

Yukarıda belirtilen portföyü sürekli kontrol etmek ve kısa vadeden uzun vadeye değerlendirilen tehdit algılamalarındaki değişimleri değerlendirmek, savunma planlama faaliyetlerindeki önceliği de etkileyecektir. Örneğin kısa vadede büyük bir tehdit beklenmiyor olması, planlamacıları, stratejik esneklik ya da çevreyi şekillendirme gibi görevlere odaklanmaya itebilecektir (Davis vd., 1996:7).

Bu kuramsal çerçeve, esnek planlamanın, hem tam olarak tanımlanamayan risk ve tehditlere karşı, hem de farklı zamanlama durumlarına göre geliştirilen bir planlama yaklaşımı sunmakta olduğunu göstermektedir.

4. BELİRSİZ ORTAMINI NETLEŞTİRMEK İÇİN SENARYO UZAYI YAKLAŞIMI

Savunma planlaması muhtemel tehdit ve risklere karşı, çok değişik şartlarda, birçok strateji, kuvvet planı ve askerî birliklerin çeşitli kullanım şekillerini ortaya koymaya çalışmaktadır. Bu planlamanın esnek olması

MEYDAN-DEMİREL

birçok muhtemel duruma karşı hazırlıklı olma durumunu sağlayabilmektedir. Bu birçok muhtemel durum ve belirsiz ortam, belirsizliğin sınırlarının çizilmesi ve yönetilebilecek parçalara bölünmesi ile çözümlenebilmektedir (Davis ve Finch, 1993: 43). Bu kapsamda değerlendirilen, senaryoların bir araya getirilerek bir senaryo uzayının oluşturulması ve bunun devamında da senaryo uzayına dayalı planlama süreci, belirsizlikle baş edebilmenin yollarından biri olarak, planlamada belirsizliğin azaltılmasında ve belirsizlik sorunlarının aşılmasında kullanılan bir yöntemdir.

Senaryo; muhtemel geleceklere götüren farklı yolların (olaylar ve stratejilerin) bir sentezi (Mirtzner ve Reger, 2004: 50), farklı detay veya olasılıkları içeren hayali olaylar silsilesi (Coates, 2000) olarak tanımlanmaktadır. CRN-Workshop Report (2003:2)'un geleceğin ne getirebileceğine ilişkin belirsizliklerle ilgilendiğini belirttiği senaryolar, bilinmeyen geleceğin resmini çizerek planlama süreçlerine katkı sağlayan araçlardır (Öztürk, 2005: 151). Bir senaryonun oluşumu, problemin, amacın ve kapsamın belirlenmesi, sınırları çizilen konunun ilgilendirdiği aktörlerin (beklenti grubu) saptanması, trendler ve sürükleyici güçlerin belirlenmesi, trend ve belirsizliklerin tanımlanmasının ardından, tutarlı ve mantıklı varsayımlara dayandırılan senaryoların yazılmaya başlanması sürecini takip eder. Senaryolar belirsizliğin olduğu ortamda ortaya çıkan ihtimallerden oluştuğu gibi belirli ihtimalleri de içermektedir.

Senaryoların oluşturulduğu ihtimaller (durumlar) üç şekilde ortaya çıkabilmektedir (Davis, 1994). Bunlardan birincisi “en tehlikeli ihtimaller” olarak nitelenebilir. En tehlikeli ihtimaller, net olarak hasım sıfatıyla tanımlanmış tehdit veya tehditlerdir, bu durumda silahlı kuvvetlerin nasıl kullanılacağı bellidir. İkincisi “bilinmeyen ve görülmeyen ihtimaller”dir. Bunlar olması beklenmeyen ancak ana ihtimaller gibi silahlı kuvvetlerin kullanım yollarının belli olduğu muhtemel tehdit veya tehditlerdir. Üçüncüsü ise “standart olmayan ihtimaller”dir. Bu ihtimaller, geleneksel durumlar haricinde, silahlı kuvvetlerin kullanılabilmesi farklı askeri ve politik görevleri gerektiren ihtimallerdir ve normalerin dışında düşünmeyi gerektirmektedir (Davis, 1994). Senaryoları oluşturan ihtimaller yukarıda açıklandığı şekilde standart ve standart olmayan ihtimaller olarak ayrılmaktadır.

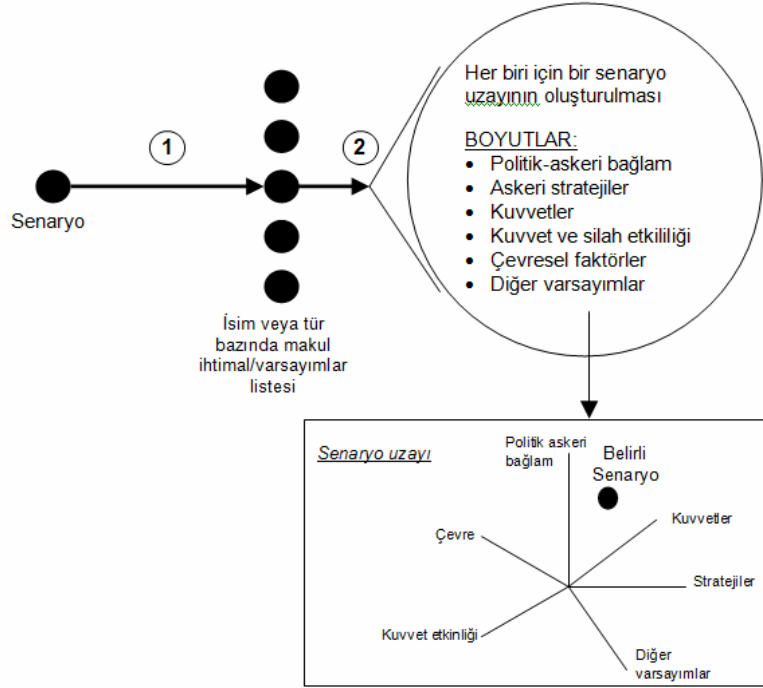
Bu ihtimaller varsayımlar üzerine yapılandırılmaktadır. Varsayımlar, hâlihazır harekât ve planların altında yatan geleceğin karakteristikleri hakkında yapılan tahminler olarak tanımlanmakta (Dewar vd., 1993: 5) ve harekât ve planların belirsiz geleceğe göre hazırlanmasını sağlamaktadır. Belirsizliğin hüküm sürdüğü geleceğe yönelik planlamalar, hâlihazırda

MEYDAN-DEMİREL

mevcut olan varsayımlara dayandırılmaktadır. Belirsizliğin artması, ihtimal ve varsayımların artmasına, varsayımların artması ise, her bir varsayımın gerçekleşme ihtimalinin düşmesine sebep olmaktadır. Varsayıma dayalı planlama aşağıda sıralanan beş temel basamak ile ortaya konmaktadır (Dewar vd., 1993: xii):

- Varsayımların belirlenmesi
- Varsayım hassasiyetlerinin belirlenmesi
- Varsayımların açıkça değişen hassasiyetlerinin ortaya konması
- Şekillendirici hareketlerin tanımlanması
- Belirleyici hareketlerin tanımlanması

Yukarda sıralanan varsayım ve ihtimalleri ortaya koymak senaryo oluşturmanın önündeki belirsizlikleri azaltmakta ve senaryo uzayını meydana getiren, bu ihtimallere uygun standart ve standart olmayan senaryolar oluşturulmasını sağlayabilmektedir. Her bir belirli senaryo, kendine ait boyutlardan oluşan senaryo uzayının bir noktasını teşkil etmektedir.

Şekil- 2. Senaryo Uzayının Oluşumu (Davis vd., 1996:4)

MEYDAN-DEMİREL

Senaryo uzayı oluşturma yaklaşımı, daha belirli ihtimaller ile belirsizliğin olduğu ortamda ortaya çıkan ihtimalleri birleştirerek senaryolara dönüştürmektedir (Conetta ve Knight, 1998). Artan belirsizlik artan ihtimalleri ve artan senaryoları beraberinde getirmekte ve bu senaryoların toplamından bir senaryo uzayı meydana gelmektedir. Senaryo uzayının oluşumu Şekil 2’de gösterilmektedir.

Senaryo uzayının belirli karakteristikleri bulunmakta ve belirli bir senaryo, senaryo uzayının karakteristikleri ile tanımlanmaktadır (Davis ve Finch, 1993: 44). Sonucu etkileyen birçok karakteristik birkaç genel kategoride, “senaryo uzayının boyutları” olarak tanımlanmıştır (Davis ve Finch, 1993: 45). Bu kategoriler (boyutlar) şunlardır:

- a. Politik-askeri ortam,
- b. Harekâta yönelik politik, ekonomik ve askerî hedefler ile stratejiler,
- c. Araçlar: kuvvetler ve diğer güç unsurları ve ekonomik ve politik araçlar,
- ç. Coğrafya ve diğer çevresel faktörler,
- d. Askeri operasyonları yürüten süreçler ve ilişkiler ve
- e. Silah sistemleri, kuvvet bileşenleri ve bireysel yetenekler.

Savunma planlaması sırasında çeşitli boyutların aynı anda düşünülmesine ve boyutlar arası ilişkilerin ortaya konmasına dikkat edilmektedir.

Savunma programlarının standart ve standart olmayan senaryolar için gereken ihtiyaçları karşılamaya odaklanmak yerine, senaryo uzayının tüm bölgelerindeki yetenekleri geliştirmeye odaklanması gerektiği belirtilmektedir (Davis, 1994: 81). Zira belirsizliğin yüksek olması nokta senaryoların ihtiyaca cevap vermemesine neden olmaktadır (Troxell, 1997). Bu bağlamda, oluşturulan senaryo uzayı metodolojisinin uygulanabilmesi, planlamada esnekliği ve uyumluluğu beraberinde getirmektedir (Hanna-Leena vd., 2000). Kuvvetin uyumlu olabilmesi için her senaryo uzayının tüm bölgelerindeki yetenekleri kapsamaya istenmekte, bunun için ise, yetenek tabanlı planlama yapılmaktadır.

Bu noktada yetenek tabanlı planlamaya değinmek uygun olacaktır. Her türlü senaryo için hazırlıklı olmak farklı yeteneklerin bir arada barındırılması anlamına gelmektedir. Bu yetenek tabanlı planlama ile sağlanabilir. Yetenek tabanlı planlama uyumluluk için yapılan planlamanın özel bir uygulamasıdır (Davis ve diğerleri, 2005 : xvii). Goss (2005), “kim” sorusunun cevabını arayan tehdit temelli planlama ile “ne” sorusuna cevap arayan senaryo temelli planlama yaklaşımlarının, “nasıl” sorusu ile

MEYDAN-DEMİREL

somutlaşan yeni güvenlik ihtiyaçlarını karşılamakta yetersiz kalmasının, yetenek temelli planlamayı doğurduğunu belirtmektedir (Öztürk, 2005:129).

Yetenek tabanlı planlamayı içine alan uyumlu planlama ise, silahlı kuvvetlerin en tehlikeli ihtimaller, bilinmeyen-görülmeyen ihtimaller ve standart olmayan ihtimaller ortaya konarak hazırlanmış senaryolara hızlı uyum sağlaması için kuvvet planlaması ve silahlanma planlamasının her türlü senaryo için uyumlu olması ve silahlı kuvvetlerin her türlü senaryoya karşı hazırlıklı olması anlamına gelmektedir. Her türlü senaryoya karşı hazırlıklı olma bağlamında silahlı kuvvetlerin esnek yapılanmasından ve aynı zamanda savunma planlamasında esneklikten bahsedilebilir. Burada bir ülkenin silahlı kuvvetlerinin değişen durumlara ayak uydurabilmek için esneklik kazanması ve bunu devam ettirmesinin gerekliliği ortaya konmaktadır (Gray, 1991). Zira savunma planlamasının uzun dönem için yapılması gerekliliği ile birlikte, geleceğin neler getireceği net değildir. Ancak, uzun dönem kısa dönemlerden meydana gelmekte (Gray, 1991) ve kısa dönemlerde yapılacak düzgün planlama ve savunma yapılanması, uzun dönemde silahlı kuvvetlerin ortaya çıkacak her türlü senaryoya hazırlıklı olmasını sağlayabilecektir.

Yetenek tabanlı planlama komuta kontrol, eğitim, platformlar, silahlar ve doktrin, harekâta yönelik sistem yaklaşımı bakış açısı faktörlerin ışığı altında oluşturulmaktadır (Davis vd., 2005: xvii). Yetenek tabanlı planlama ortaya çıkarılmış harekât hedefleri ve görevlerinin yerine getirilmesi için en uygun yetenek karmasının oluşturulmasını hedeflemekte, bu ise gerekli yetenek karmasının oluşturulması için bir yetenek havuzuna olan ihtiyacı ortaya çıkarmaktadır.

Senaryolar		Gerekli Yetenekler					
		A	B	C	D	E	...
Senaryo 1	Senaryo 1.1	X		X	X	X	X
	Senaryo 1.2	X	X	X			X
	Senaryo 1.3	X	X	X	X	X	X
	Senaryo 1.4	X			X	X	
Senaryo 2	Senaryo 2.1		X	X	X	X	X
	Senaryo 2.2	X	X			X	X
	Senaryo 2.3		X		X		
	Senaryo 2.4	X		X		X	X
Senaryo	X	X		X		X

Şekil 3. Senaryo uzayı ve gerekli yetenekler listesi (Korkmazıyürek, 2007)

MEYDAN-DEMİREL

Bu maksatla yetenek planlaması ile temel yetenekler planlanmakta, mevcut kaynak (bütçe) ile en iyi etkinliğin oluşturulmasını sağlayacak yetenek karmaşı meydana getirilmeye çalışılmaktadır. Mevcut yetenekler ile temel yetenekler karşılaştırılarak temel yetenek ihtiyaçları, bir ihtiyaç planlaması çerçevesinde maliyet-etkin bir şekilde ortaya konabilmektedir. Gerekli yetenekler listesi senaryoların birleşimi ile oluşturulmuş olan senaryo uzayı değerlendirilerek oluşturulmaktadır. Bunun bir örnek gösterim şekli yukarıdadır (Şekil 3).

Burada, temel yetenek ve ihtiyaçların planlamasının daha önce oluşturulmuş olan senaryo uzayı çerçevesinde meydana getirilmesi ve bu sayede belirsizliğin yarattığı risklerin en aza indirgenmesi için oluşturulmuş en muhtemel senaryo veya senaryolara göre savunma planlaması, yani kuvvet ve silahlanma planlaması yapılması ortaya konmaktadır.

Yetenek tabanlı planlamanın bir portföy yönetimi mantığında yürütülmesi (Davis vd., 2005: xvii), ve portföyün tüm yetenekleri kapsayacak şekilde çeşitlendirilmesi (Chu ve Berstein, 2003: 29) vurgulanmaktadır. Kazanılması planlanan yeni yeteneklerin ise bir süreç içinde bir ihtiyaç tespit sistemi ve planlama sistemi ile ortaya konabileceği ve zaman içinde kazanılabileceği görülmektedir.

Tüm bunlarla beraber, belirsizliğin yeri ve şekli zamanla değişmektedir. Yani dinamik bir belirsizlik mücadelesinin sürekli devam edeceği görülmektedir. Bu sebeple, hem geleceğe yönelik savunma planlamasının önceden yapılması, hem de mevcut planların ortamın getirdiği yeni belirli ya da belirsiz durumlara göre revize edilmesi, ihtiyaç duyulduğunda savunma yapısının hazır olmasını beraberinde getirebilecektir. Savunma planlamasında ülkelerin savunma güçlerinin ve dünyadaki silah sistemlerinin uzun sürede değiştiği (Davis, 1994) düşünülerek uzun dönemli savunma planlaması yapılmaktadır (Durham, 2005). Bu hem belirsizliğin önceden tahmin edilmesi ve bu tahminlere göre savunmanın planlanması, hem de tahmin edilen durumlarda bir değişiklik olmaya başlamışsa savunma planlamasının bu değişikliğe uyumlandırılması için yapılmaktadır.

5. SONUÇ

Belirsizlik karmaşıklığı beraberinde getirmektedir (Gompert, 2003). Belirsizliğin getirdiği karmaşıklık altında savunma planlamasının da kolay olmayacağı aşikârdır. Değişik kaynaklardan ortaya çıkmış belirsizliğin

MEYDAN-DEMİREL

olduğu ortamdaki savunma planlama sürecini iyileştirmek için farklı yaklaşımlar kullanılmaktadır. Belirsizliğin giderilebilmesi için silahlı kuvvetlerin kullanılacağı çeşitli ihtimaller (durumlar) belirlenen varsayımlar ışığında ortaya konmakta, varsayım ve ihtimaller senaryolara dönüştürülmekte ve senaryoların bir araya getirilmesinden farklı boyutlarda senaryo uzayları meydana gelmektedir. Senaryo uzaylarının öngördüğü harekât, silahlı kuvvetlerin esnek ve uyumlu olmasını gerektirmektedir. Esnek ve uyumlu olmanın ise ancak belirli yeteneklerin yetenek havuzlarından teşkil edilmesiyle söz konusu olabileceği görülmektedir. Yeteneklere sahip esnek ve uyumlu silahlı kuvvetler, belirsizliğin hâkim olduğu ortamda varsayımlar ve ihtimaller düşünülerek oluşturulmuş senaryo uzaylarının öngördüğü harekâtın icra edilebilmesini sağlamaktadır. Bu da belirsizlik altında savunma planlamasının yapılabilmesinin bir metodolojisini ortaya koymaktadır.

Belirsizliğin azaltılması sayesinde planlamanın hangi tehditler üzerine yapılacağı daha da netleşmiş olmaktadır. Ancak, ortamdaki belirsizlik azalmakla beraber devam edecektir. Söz konusu ülke savunmasının planlanması olduğunda verilen yanlış kararların sonuçları yanlış kuvvet planlaması ve/veya yanlış silahlanma planlaması olabilir, bu da muharebede daha fazla kayıplara ya da muharebenin kaybedilmesine neden olabilecek bir durum yaratabilir.

İki kutuplu dünya düzeninin dağılması ile birlikte uluslararası güvenlik ortamında görülen değişimler ve belirsizliklerin ortaya çıkmasının değişik harekât türleri ve görevler için hazır olmayı gerektirmekte olduğu görülmektedir. Türkiye'nin de alışılmadık tehdit ve risklerin oluşturduğu istikrarsızlık ve belirsizliklerin merkezinde kalmış olması (MSB, 2004) savunma planlamasında esnek düşünmesini beraberinde getirmektedir. Bu kapsamda, savunma politikamız Türkiye'nin Milli Askeri Stratejisinin içerdiği altı husus (caydırıcılık, güvenlik ortamının şekillendirilmesi, savaş dışı hareket, kriz yönetimi, sınırlı güç kullanımı, kesin sonuçlu konvansiyonel harp) ile desteklenmektedir (MSB, 2004: 67-68).

Sonuç olarak, dünya üzerinde son dönemde meydana gelen belirsizlikler ve tehdit algılamalarına bağlı olarak savunma planlaması konusunda değişimler meydana gelmektedir. Hangi riske ya da tehdiye karşı hazır olunması gerektiği sorusuna net olarak cevap verilememekte ve bu belirsizliğe bağlı olarak savunma planlamasında esnek olunması gerektiği ortaya çıkmaktadır.

KAYNAKLAR

- Builder, C.H. ve Dewar, J.A., 1994. A Time for Planning? If Not Now, When?, **Parameters**, Summer, 4-15.
- Chu, D.S.C. ve Berstein, N., 2003. Decision-making For Defense, Kitap İçinde Bölüm, **New Challenges, New Tools For Defense Decision-making**, Rand 2003.
- Coates, J., 2000. Scenario Planning, **Technological Forecasting and Social Change**, 65, 115-123.
- Conetta, C. ve Knight C., 1998. **Dueling with Uncertainty: the New Logic of American Military Planning**, Cambridge, MA: Commonwealth Institute, Project on Defense Alternatives, February. <http://www.comw.org/pda/bullyweb.html>
- CRN-Workshop Report, 2003. **Civil and Military Defence Planning and Scenario Technique**, Austria.
- Davis, P., 1994, **New Challenges for Defense Planning**, RAND.
- Davis, P.K. ve Finch L., 1993. **Defense Planning for the Post-Cold War Era, Giving Meaning to Flexibility, Adaptiveness and Robustness of Capability**, RAND National Defense Research Institute.
- Davis, P.K., 2000. Defense Planning In An Era Of Uncertainty: East Asian Issues, İçinde, **Emerging Threats, Force Structures, and the Role of Air Power in Korea**, RAND.
- Davis, P.K., Gompert, D., Kugler, R., 1996. **Adaptiveness in National Defense: The Basis of a New Framework**, Issue Paper, RAND.
- Davis, P.K., Kulick, J., Egner, M., 2005. **Implications of Modern Decision Science for Military Decision-Support Systems**, RAND, 2005.
- Demirel, A., Hazır K., Tabak A., 2008. Savunma Planlamasında Esnek Düşünme Kültürü Ve Destekleyecek Yaklaşımlar, **SAVTEK 2008, Savunma Teknolojileri Kongresi**, 26-27 Haziran 2008, ODTÜ, Ankara, 429-435.
- Dewar, J., Builder, C.H., Hix, W.M., Levin, M.H. 1993. **Assumptions based planning a planning tool for very uncertain times**, RAND.
- Durham, James. Capabilities Based Planning: Application to JSEAD, **Defense IQ Fourth Annual Conference on Suppression of Enemy Air Defense Conf.** - March 14-17.
- Gompert, D.C. 2003. **Preparing Military Forces for Integrated Operations in the Face of Uncertainty**, Issue Paper, RAND 2003.
- Goss, T., 2005. Building a Contingency Menu: Using Capabilities-Based Planning for Homeland Defense and Homeland Security, **Homeland Security Affairs**, 1, 1, 5-20.

MEYDAN-DEMİREL

- Gray, C. S.(1991), Defense Planning for the Mystery Tour: Principles for Guidance in a Period of Nonlinear Change, *Airpower Journal*, 5 (Summer 1991, 18-26.
- Hanna-Leena, P., Ekvall, T., Fleischer, G., Huppel, G., Jahn, C., Klos, Z.S., Rebitzer, G., Sonnemann, G.W., Tintinelli, A., Weidema, B.P., Wenzel, H., 2000. *Framework For Scenario Development In LCA*, www.oikos-stiftung.unisg.ch/campus2000/article.pdf.
- Jankowski Sr. T.K., 2005. *Planning For Success: Constructing A First Responder Planning Methodology For Homeland Security*, Thesis, Naval Postgraduate School Monterey, California.
- Korkmazyürek, H., 2007. *İleri Savunma Yönetimi Ders Notları*, Kara Harp Okulu Savunma Bilimleri Enstitüsü, 2007.
- Korkmazyürek, H., Öztürk, Y. ve Basım, N., 2006. Belirsizlik-Yoğun Güvenlik Ortamında Savunma Planlamasına Yönelik Yeni Yaklaşımlar ve Bir Metodoloji Önerisi Olarak Senaryo Uzayı”, *SAVTEK 2006, 3. Savunma Teknolojileri Kongresi, Cilt-1 Bildiriler*, 29-30 Haziran 2006.
- Mirtzner, D. ve Reger G., 2004. Scenario Approaches – History, Differences, Advantages and Disadvantages, *EU-US Seminar: New Technology Foresight, Forecasting & Assessment Methods*, Seville, 13-14 May 2004.
- MSB (Milli Savunma Bakanlığı), 2004., *Beyaz Kitap*, Türkiye.
- Ochmanek, D. ve Hosmer, S.T., 1997. The Context for Defense Planning: The Environment, Strategy, and Missions in *Strategic Appraisal 1997: Strategy and Defense Planning for the 21st Century*, Zalmai M. Khalilzad and David Ochmanek, eds., RAND/MR-826-AF, 1997.
- Öztürk, Y., 2005. *Savunma Planlamasında Yeni Yaklaşımlar Ve Türk Silahlı Kuvvetleri’nde Bir Senaryo Uzayı Çalışması*, Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, KHO, 2005.
- Troxell, J., 1997. *Force Planning in an Era of Uncertainty: Two MRCs as a Force Sizing Framework*, Carlisle, US Army War College.
- Tuncel, F., 2005. Tarihsel Süreç İçerisinde Güvenlik, Askeri Yönetim ve Savaş Kavramlarının Değişen Yüzü, *Uluslararası Yönetim ve Askerlik Sempozyumu, Bildiriler*, 26-27 Mayıs 2005.